

придорожніх каплиць; жваве зростання будівництва нових і реставрації вцілілих старих, занедбаних об'єктів.

1. Антонович Д. Скорочений курс історії українського мистецтва / Д. Антонович. – Прага : Вид-во укр. ун-ту, 1923. – 340 с.
2. Бадяк В. Колізії українського сакрального мистецтва / В. Бадяк // Українське сакральне мистецтво : традиції, сучасність, перспективи : міжнар. наук. конф., 4–5 трав. 1993 р. – Львів : Свічадо, 1994. – С. 143–150.
3. Гранкін П. Капличка Сикстів – унікальна сакральна пам'ятка XVI сторіччя / П. Гранкін, А. Отко // Галицька брама. – 2007. – № 3–4 (147–148) ; Новий Світ. – С. 6–10.
4. Енциклопедія архітектурної спадщини України : тематичний словник багатотомного вид-ня Укр. акад. арх-ри / [авт. В. Тимофієнко]. – К., 1995. – 364 с.
5. Зіморевич Б. Потрійний Львів : Leopolis Triplex / Бартоломей Зіморевич ; [пер. з латин. Н. Царьової ; наук. комент. І. Мицька ; ред. О. Шишка]. – Львів : Центр Європи, 2002. – 224 с.
6. Лопаткевіч Т. Мала сакральна архітектура на Лемківщині / Т. Лопаткевіч, М. Лопаткевіч ; [авториз. пер. з пол.]. – Нью-Йорк : Фундація дослідження Лемківщини, 1993. – 490 с. : іл.
7. Нога О. П. Український стиль в церковному мистецтві Галичини кінця XIX – поч. XX ст. / О. П. Нога. – Львів, 1999. – 160 с. : іл.
8. Словник староукраїнської мови XIV–XV ст. : у 2 т. / [редкол. : Д. Г. Гринишин, Л. Л. Гуменецька (голова), І. М. Керницька]. – К. : Наукова думка, 1977. – Т. 1 : А–М. – 630 с.
9. Цинкаловський О. Старовинні пам'ятки Волині / О. Цинкаловський ; Ін-т дослідів Волині. – Торонто : Тов-во “Волинь”, 1975. – 124 с. : іл.
10. Щербаківський Д. Буковинські і галицькі дерев'яні церкви, надгробні і придорожні хрести, фігури і каплиці / Д. Щербаківський // Укр. мистецтво. – К. ; Прага : Український гром. вид. фонд, 1926. – 62 с. : іл.
11. Krzysztofowicz S. O sztuce ludowej w Polsce / O. Krzysztofowicz. – W. : Wiedza Powszechna, 1972. – 152 s. : il.

В статтє раскрывається духовная суцність придорожної часовни в ее историческом развитии на территории Галичины. Освещаются факторы, которые влияли и влияют на формирование религиозной среды края. Часовня рассматривается как форма проявления набожности, формирующая духовную суцність галицкого сообщества, характеризуется как культурное его достояние.

Ключевые слова: галицкая придорожная часовня, выражение набожности, религиозная среда, образно-предметное воплощение, материальная форма, эволюция, распространение, этапы.

The article reveals the spiritual essence of roadside chapel in its historical development on the land of Galicia. It highlights the factors that affected and still influence on the formation of the religious environment of the region. Chapel is regarded as a form of manifestation of piety, which forms the spiritual essence of the Galician community, characterized as its cultural heritage.

Key words: Galician roadside chapel, expression of piety, religious environment, figuratively-objective personification, material form, evolution, extension, stages.

УДК 246:247:261.6

ББК 71.016 (4 Укр)

Ірина Дундяк

ФОРМУВАННЯ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ ТА ЗАВДАНЬ У ДОСЛІДЖЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ РЕЛІГІЙНОЇ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА ОСТАННЬОЇ ТРЕТИНИ ХХ – поч. ХХІ ст.

У статті висвітлюється термінологія, яка відповідає завданням дослідження українського релігійного мистецтва останньої третини ХХ – початку ХХІ ст. Основну увагу приділено термінам, які найбільш доступно та широко розкривають проблеми відродження і трансформації вітчизняної релігійної культури й мистецтва.

Ключові слова: терміни, релігійне мистецтво, релігійна культура, трансформація, відродження.

Роль релігії в житті українського суспільства є перманентною, адже більшість релігійних питань, так чи інакше, стосуються життєвих інтересів широких верств населення. З початком

XXI ст. церква та релігійні організації дедалі частіше почали заявляти про себе як про діяльних учасників суспільних процесів. Релігійний фактор посідає важливе місце в суспільно-політичному й духовно-культурному житті сучасної Європи. Кожний народ формує свої релігійні уявлення і моделі, тісно пов'язуючи їх із розвитком суспільно-економічних відносин, що характерно для всіх територій і формацій.

Однак, зважаючи на особливості історично-суспільного розвитку України у XX ст., інколи суперечливими і, подекуди, неоднозначними є поняття, що стосуються релігії, теології, релігійної культури. До таких проблем належить віднести складнощі перекладу, недоречність уживання певних понять і термінів науковцями, теологами та пересічними громадянами. Водночас системний аналіз усього комплексу проблем, пов'язаних з релігійною культурою та мистецтвом в українській державі, неможливий без ретельного вивчення цього явища, визначення його термінології і змісту. Тому на початковій стадії дослідження української релігійної культури другої половини XX ст. – початку XXI ст. потрібно, насамперед, з'ясувати, які поняття включає в себе українське релігійне мистецтво й окреслити напрями його дослідження.

Зазначена проблема ще недостатньо детально вивчена у вітчизняній науці. Нині в Україні досліджувалися лише окремі аспекти релігійного мистецтва та культури другої половини XX – початку XXI ст. Існує низка підручників, словників, праць, які стосуються релігієзнавства, культурології та включають пояснення понять “культура”, “релігійна культура”, “релігійне мистецтво” тощо або ж вивчають проблеми, пов'язані із цими термінами. Серед них можна назвати спільну працю В.Бондаренка, В.Єленського, В.Журавського “Релігійне життя в Україні: стан, проблеми, шляхи оптимізації” [1], навчальний посібник А.Колодного, П.Яроцького “Історія релігії в Україні” [2], дослідження Д.Степовика [9], В.Проценка [3] і ряд довідкових видань, зокрема, “УСЕ. Універсальний словник-енциклопедія” [11].

Доволі вдалою спробою систематизувати термінологію українського церковного мистецтва є “Словник українського сакрального мистецтва” [7]. Його зміст докладно висвітлює терміни церковної архітектури та її внутрішнього устрою, ікон і системи іконографії, літургійного посуду, хрестів, свічників, богослужбових книг, священницького облачення і нагород, церковної музики, дзвонів, монастирських садів тощо.

Проте, незважаючи на перелічені спроби висвітлити поняття “релігійна культура”, “релігійне мистецтво” і зростаючий науковий інтерес до цієї теми в Україні, можна впевнено стверджувати, що у вітчизняній мистецтвознавчій науці бракує єдиного комплексного дослідження щодо названої проблеми, не сформована термінологія цього складного явища вітчизняної культури останньої третини XX – початку XXI ст.

Стаття є спробою визначити головні терміни й поняття, які б максимально точно висвітлювали зміст такого багатогранного явища, як українська релігійна культура та мистецтво й суть проблем, які з ним пов'язані. **Метою** статті є з'ясування структури релігійного мистецтва останньої третини XX – початку XXI ст. і накреслення основних напрямів та об'єктів дослідження складових цієї структури. Такий підхід дасть змогу всесторонньо висвітлити проблеми відродження і трансформації вітчизняної релігійної культури та мистецтва сучасності, окрім того, дозволить уникати існуючої плутанини.

Становлення та розвиток суверенної України супроводжуються суттєвими змінами в суспільно-культурному житті, у тому числі таких специфічних його галузях, як культурно-релігійні, державно-церковні, міжконфесійні тощо. Це зумовлено, з одного боку, глобальними процесами демократизації, що відбуваються в молодій державі, зміною й визначенням нових стратегічних і тактичних завдань, переглядом пріоритетів на шляху до їх реалізації, суттєвими трансформаціями в економічній, політичній, соціально-культурній сфері та кардинальними світоглядними переорієнтаціями, з іншого боку, бурхливим розвитком релігійно-церковного середовища, справжнім духовно-релігійним ренесансом.

Українська культура, таким чином, знову отримує в усій своїй повноті таку важливу складову своєї духовної культури, як релігійну культуру. Традиційно під поняттям релігійної культури розуміють культурну систему, що виникла й розвинулася під визначальним впливом тієї або іншої релігії (конфесії) і що обслуговує сакральне відношення останньої [12]. Ідеальний тип релігійної культури, за твердженням науковців, характеризується в структурному відношенні строго ієрархічною (пірамідальною) архітектонікою, а в змістовному відношенні складною дво-

рівневою будовою, що припускає поєднання “надчуттєвого” і “чуттєвого” соціально-когнітивного змісту [12].

Зважувати слід також на те, що і національна, і релігійна культура охоплюють знання, навички, уміння, які є провідними в конкретному географічному регіоні, а також ідеї та уявлення, які мають суспільну цінність, реалізуються через творчий потенціал митця і доходять до людей через літературу та мистецтво. Практично не існує культури, відірваної від творчої особистості та народу, його духовного життя. Вона може розвиватися, лише опираючись на економічну й виробничу базу, соціальну практику, утілюючи в собі колективний досвід. Окрім того, релігію і національні відносини можна зрозуміти, лише досліджуючи й аналізуючи процеси, що відбувалися і відбуваються в громадсько-політичному та культурному житті.

Не слід забувати й те, що не так давно відновили свою діяльність зруйновані в минулому релігійно-церковні утворення української орієнтації. Зросла роль церкви в справі національного відродження. Поряд із традиційними християнськими віруваннями активно заявляють про себе нетрадиційні для України релігії. Отже, вивчаючи релігійну культуру України останньої третини ХХ – початку ХХІ ст. у межах нашого дослідження, беремо до уваги об’єкти релігійної культури провідної національності – українців, залишаючи поза полем дослідження національні меншини. Щодо віросповідання, то, на нашу думку, доцільно вивчати лише православ’я як пануючий напрям християнства на території сучасної України. Його історія, відповідно, і православної культури, складає двадцять століть узагалі й понад десять століть на теренах України, є історичною реальністю. Саме православна віра наших предків сформувала тип моралі й етики, культури та менталітету. Кращі зразки християнської моралі, передані в різних жанрах культури, завжди були духовними орієнтирами української нації. Таким чином, іслам, буддизм, іудаїзм та інші релігії, що мають місце на вітчизняній карті релігій, до цього дослідження не включаються.

Релігія і мистецтво мають загальну гносеологічну природу, яка зумовлена характером типу соціального відображення. Художньо-образний тип мислення характерний як для релігії, так і для мистецтва. На цій основі спостерігається їхня взаємодія. Релігійне мистецтво, як творчий синтез художніх поглядів і релігійної свідомості, за допомогою своєї функціональної активності здатне втілювати вищі ідеали життя народу. Щодо терміна “релігійне мистецтво”, то в нашому дослідженні ми будемо розуміти його в ширшому контексті, аніж мистецтво, яке служить виключно культовим цілям (храми, ікони, літургійні предмети, церковна музика тощо). У дослідницькому полі такої праці варто брати поняття релігійне мистецтво в ширшому аспекті, тобто розглядати мистецтво, художніми засобами якого утверджується реальність надприродного, яке втілює в художніх образах релігійні ідеї й уявлення. До нього слід відносити, за твердженням авторів філософського словника, усі твори мистецтва на виключно релігійну тематику з позитивно релігійною установкою, які не мають нейтрального, а тим більше критичного ставлення до релігійних ідей та образів [12]. Такий підхід до розуміння поняття “релігійне мистецтво” у період останньої третини ХХ – початку ХХІ ст., на нашу думку, відбиває його реальний стан в Україні й робить досить широким і майже вичерпним. У той самий час таке містке поняття дасть змогу докладно висвітлити процеси відродження та трансформації релігійного мистецтва й культури.

Широке дослідницьке поле цього поняття релігійного мистецтва зумовить розмежування його на дві гілки розвитку: церковне мистецтво та релігійна тематика у світському мистецтві. Українське церковне мистецтво завжди прагнуло власної національної самоідентифікації, інтерпретуючи усталені канони, типи, сюжети через призму національного світосприйняття. Історично мистецтво впліталось у релігійно-духовну практику. Релігійні вірування та уявлення минулих епох знаходили своє предметне втілення в різних культових зображеннях. І в кожній епосі, кожній стилістичній течії воно сягало найвищих злетів творчої думки.

Досліджуючи означений нами період відродження українського церковного мистецтва та культури, варто розглянути його об’єкти: церковну архітектуру, монументальне малярство, іконопис, літургійні предмети, облачення, літургійні книги, літургійну музику, церковні видавництва. Тобто ті структурні елементи релігійного мистецтва, які допомагають функціонувати церкві.

У науковій літературі ХХ ст. на функціональну ознаку релігійного мистецтва звертає увагу доктор філософських наук Д.Угринович. Він виокремлює дві основні функції: специ-

фічно-релігійну (церковну) й естетичну. При цьому перша функція покликана підтримувати та підсилювати релігійну віру, а друга – викликати естетичні почуття і судження в тих, хто сприймає це мистецтво [10, с.136]. Тому релігійна тематика у світському мистецтві як така, що викликає естетично-сакральні почуття і судження, є ще одним вагомим сектором розвитку релігійного мистецтва України.

Вивчення взаємин між релігією і мистецтвом у сучасній культурі представляє особливий інтерес. Згідно з відомими дослідженнями П.Сорокіна, до середини ХХ ст. в Європі лише 4% витворів образотворчого мистецтва були присвячені власне релігійним темам, а 96% – світським (для порівняння: у ХІІ–ХІІІ вв. відсоток релігійного малярства й скульптури складав 97% і 3% світських творів). Але в той самий час, на його думку, ХХ ст. характеризується різким спадом візуально-чуттєвого стилю і помітним зростанням експресивної манери, порушуючи тим самим тенденцію, що намітилася з ХІІІ до ХІХ століття [8, с.447]. П.Сорокін неодноразово вказує на кризу ХХ ст., пов'язану з розпадом чуттєвого типу культури, властивого Новому часу, і передбачає появу нового, інтегрального або ідеаціонального культурного типу. Тут слід пояснити, що ідеаційна культура – одне з ключових понять соціально-культурної динаміки П.Сорокіна, яке означає культурну систему, для якої пріоритетною реальністю виступає надприродне [8, с.452]. Тобто ідеаційна культура фактично є синонімом релігійної культури, яка розвинулася до масштабів соціально-культурної суперсистеми [12].

Як зазначалося вище, велика частина історії мистецтва – це історія релігійного мистецтва, але дуже часто функціонування сучасного мистецтва передбачається в контексті повністю секуляризованої культури, що, на нашу думку, не цілком правильно. Культура, за Ю.Рижовим, є секуляризованою лише в тому сенсі, якщо традиційні релігійні інститути вже практично не чинять на неї впливу, але ж “вічні” світоглядні питання нікуди не зникають, і на них намагаються відповісти не лише релігія, але і наука, і мистецтво [5, с.269].

Стосовно поняття “релігійна тематика у світському мистецтві”, як складової релігійного мистецтва, імовірно, є дискусійним. Багато дослідників у Росії й Україні вживають термін “позацерковне”. Зокрема, українська дослідниця Л.Рачева також стверджує, що “ці два утворення (культове й позацерковне мистецтво) зобов'язані один одному своїм існуванням і динамікою культурно-художньої еволюції. Однак установити межі відмінностей між ними можливо лише в теоретико-пізнавальній площині. Мистецтво, пов'язане з релігією, називають також позацерковним (релігійно-містичним) і виділяють у самостійний тип релігійного мистецтва в широкому розумінні цього терміна” [4, с.17]. У контексті нашого дослідження доречнішим буде власне вищенаведений нами термін як більш всеохоплюючий, бо поява такого типу мистецтва була детермінована новою, прогресивною епохою в культурно-історичному розвитку.

Щодо того, які об'єкти мистецтва й культури потраплять у розділ релігійна тематика у світському мистецтві, то, зважаючи на вищесказане, їх буде доволі багато. Неодмінно слід включити до такого переліку релігійну тематику в живописі, графіці, скульптурі, адже вона не переривала свого існування навіть у роки антирелігійної боротьби в Радянському Союзі. Подібного змісту твори є численними й у літературі, тому аналіз релігійної тематики прозових і поетичних творів української літератури останньої третини ХХ – початку ХХІ ст. повинен бути залучений до дослідження. Давні коріння має релігійна тематика в українській музиці, отже, її також потрібно долучити в поле дослідження української релігійної культури та мистецтва. Процес відродження української національної культури в роки незалежності позитивно позначився й на релігійній тематиці в театральному мистецтві. Утім варто залучити до аналізу й народні дійства релігійного характеру (вертепи тощо). Як вагоме явище культурного життя слід відзначити й пожвавлення виставкової діяльності та колекціонування творів релігійного мистецтва, тому вони також заслуговують на вивчення. Особливо бурхливо розвиваються сьогодні мас-медіа. Вони мають можливість звернення до масової аудиторії, адже складаються з таких організацій: телебачення, радіо, газети, журнали, інтернет-ресурси. Усе це утворює дуже великий і впливовий сегмент у творенні суспільної думки, тому важливо прослідкувати, яким чином задіяна в них релігійна тематика.

Насамкінець, важливо визначити, у яких випадках варто вживати в дослідженнях термін “сакральне”, бо його можна зустріти чи не в усіх працях, які стосуються релігійної культури та

мистецтва. Наведені нижче дефініції категорії “сакральне” змістовно характеризують саме явище та його складники.

У радянському словнику іншомовних слів термін “сакральний” розглядається, як: “...священний; той, що стосується релігійного культу й ритуалу” [6, с.597]. Інші, уже сучасні, філософські видання подають більш широкі пояснення: “...все те, що відноситься до культу, поклоніння особливо цінним ідеалам. Сакраментальне – освячене, святе, заповітне. Сакральне протилежне світському, профанному, мирському. Те, що визнано святинєю, підлягає безумовному і трепетному шануванню й охороняється з особливою ретельністю усіма можливими засобами. Сакральне є тотожністю віри, надії і любові, його “органом” служить людське серце” [12]. Таке широке визначення, безперечно, є правильним, бо воно віддзеркалює всі сфери вжитку цього поняття. Однак стосовно використання такого терміна при вивченні української релігійної культури й мистецтва останньої третини ХХ – початку ХХІ ст., нами пропонується брати до уваги такий варіант визначення цього поняття, який подано в універсальному словнику енциклопедії: “...релігієзнавчий термін для означення сфери святості, протилежність профанного”, як найбільш доречний для аналізу об’єктів дослідження [11, с.1079].

Висновок. Відродження та трансформації української релігійної культури й мистецтва останньої третини ХХ – початку ХХІ ст. потребує визначення дослідницького поля для понять “релігійне мистецтво”, “релігійна культура”. Отже, робота матиме власний понятійний апарат, своє теоретичне обґрунтування, адже буде займатися аналізом значного емпіричного матеріалу. Особливо важливим є розмежування при аналізі релігійного мистецтва об’єктів дослідження на об’єкти церковного мистецтва й об’єкти релігійної тематики у світському мистецтві. Такий поділ дасть змогу чітко відстежити основні тенденції релігійного мистецтва та культури загалом (глобалізаційні проблеми, філософсько-релігійні пошуки тощо) та особливості відродження українського церковного мистецтва й трансформацію релігійної тематики у світському мистецтві зокрема. Аналіз існуючих сьогодні досліджень із цієї тематики виявив необхідність уточнення вживання поняття “сакральне”, що дозволить надалі уникнути багатьох суперечностей.

1. Бондаренко В. Д. Релігійне життя в Україні : стан, проблеми, шляхи оптимізації / В. Д. Бондаренко, В. Є. Сленський, В. С. Журавський. – К. : Логос, 1996. – 50 с.
2. Колодний А. М. Історія релігії в Україні : навчальний посібник / А. М. Колодний, П. Л. Яроцький. – К. : Знання, 1999. – 735 с.
3. Проценко В. В. Феномен православного храму в соціокультурному просторі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.04 “Філософська антропологія, філософія культури” / Вікторія Валентинівна Проценко. – Сімферополь, 2000. – 19 с.
4. Рачеєва Л. Релігійний живопис у системі позацерковного мистецтва : культурно-історичні аспекти / Л. Рачеєва // Мультиверсум : філософський альманах. – К., 2006. – № 54. – С. 17–23.
5. Рыжов Ю. В. Ignoto Deo: новая религиозность в культуре и искусстве / Юрий Владимирович Рыжов. – М. : Смысл, 2006. – 328 с.
6. Словник іншомовних слів. – К. : Головна редакція УРЕ, 1977. – 775 с.
7. Словник українського сакрального мистецтва / [за ред. М. Станкевича]. – Л. : Ін-т народознавства НАН України, 2006. – 287 с.
8. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество / П. А. Сорокин ; пер. с англ. ; [общ. ред., сост. и предисл. А. Ю. Соколова]. – М. : Политиздат, 1992. – 543 с.
9. Степовик Д. Історія української ікони Х–ХХ століть / Дмитро Власович Степовик. – К. : Либідь, 2003. – 440 с.
10. Угринович Д. М. Искусство и религия : теоретический очерк / Дмитрий Модестович Угринович. – М. : Политиздат, 1983. – 288 с.
11. УСЕ. Універсальний словник-енциклопедія / [голов. ред. М. Попович]. – 3-тє вид., переробл., доповн. – К. : Всеуито, Новий друк, 2003. – 1414 с.
12. Философский словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://mirslovari.com/content_fil.

В статтє освещается терминология, которая отвечает заданиям исследования украинского религиозного искусства последней трети ХХ – начала ХХІ ст. Основное внимание уделено формированию понятийного аппарата, который будет наиболее доступно и широко раскрывать проблемы возрождения и трансформации отечественной религиозной культуры и искусства.

Ключевые слова: терминология, религиозное искусство, религиозная культура, трансформация, возрождение.

In the article the terminology which will answer the task of research of the Ukrainian religious art of last third of XX – beginning of XXI of century are illuminated. Basic attention is spared to forming of concept vehicle which will be most accessible and widely to expose the problems of revival and transformation of domestic religious culture and art.

Key words: *concept vehicle, religious art, religious culture, transformation, revival.*

УДК 7021.7 (477.83/.86)

ББК 85. 120. 8 (4 Укр)

Лідія Хом'як

ПРОФЕСІЙНЕ МИСТЕЦТВО В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ МАЙСТРІВ НАРОДНОЇ МЕМОРІАЛЬНОЇ РІЗЬБИ В ГАЛИЧИНІ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розкрито один з аспектів народної творчості на сучасному етапі – інтерпретування майстрами традиційної кам'яної різьби зразків професійного мистецтва. Простежено вплив міської естетики на формування їх доробку, способи його інноваційного збагачення.

Ключові слова: *меморіальна різьба, елітарне мистецтво, міська культура, інновація, іконографія.*

Діяльність народних майстрів ХХ – початку ХХІ ст. не відповідає нині тим характеристикам і критеріям художньої творчості, які були прийняті в минулому як еталонні в естетичній і мистецтвознавчій теорії. За теперішніх умов нові культурні, зокрема інформаційні, чинники створюють додаткові можливості формування митця в царині народного мистецтва.

На сторінках мистецтвознавчих публікацій останнього десятиріччя дедалі частіше обговорюються проблеми посилення авторського волевиявлення народного митця [4], співвідношення індивідуального й колективного в народних промислах, роль “колективної особистості” у традиційному ремісничому осередку [9], виразних проявів т. зв. “народного професіоналізму” [2]. У сучасній вітчизняній культурології знаходить визнання не тільки недооцінювана досі роль культурного клімату міста у фаховому становленні народного майстра, але й окреслюється міська вітка в загальному обширі традиційного мистецтва на пізніших його стадіях [7].

Метою пропонованої статті є розкриття на прикладі творів народної меморіальної різьби в Галичині ХХ ст. закономірностей адаптування в українському ремісництві стилістичних новацій, запозичених зі сфери професійно-елітарного мистецтва, визначення ролі культурного середовища міста в становленні творчих особистостей окремих представників каменярьських осередків.

Серед новітніх змін, яких зазнала народна меморіальна різьба на зламі ХІХ і ХХ ст., чи не найсуттєвішою вважають доповнення або заміну надгробного хреста антропоморфними скульптурними мотивами. Істотним зрушенням у народному пам'ятникарстві став масовий попит на патрональні статуї в деяких місцевостях Галичини, що привело до утвердження статуарного надгробка, зі спробами в другій половині ХХ ст. ввести в його композицію портретні зображення покійних у вигляді погрудь чи статуй на повен зріст.

Важливим чинником, який сприяв проникненню інновацій у народне мистецтво, стали впливи міського культурного середовища, які, за твердженням мистецтвознавців, здійснювалися значною мірою через стиль модерн [4, с.212–215]. Саме на початку ХХ ст. у периферійних населених пунктах з'явилася різноманітна друкована продукція у вигляді листівок, календарів, фотографій, книжкових і журнальних ілюстрацій. Запозичення сецесійної стилістики відбувалося також через металообробництво, зокрема, через предмети церковної обстави й богослужбову атрибутику, що виготовлялися в майстернях ремісничо-промислових товариств [1, с.190]. Так з'явилися на різьблених надгробках мотиви букета чи вінка з дубового листа, трояндових пуп'янків, плюща, зав'язаної вузлом або провислої драперії. Увиразнилися і лінійно-орнаментальні якості різьбленого декору, посилились асиметрія, контрастність різноманітних фактур кам'яної поверхні.

Імовірно, що провідні майстри народної кам'яної різьби в Галичині не оминули увагою видані напередодні Першої світової війни ілюстровані каталоги іноземних ремісничо-мистецьких фірм зі зразками статуй, вівтарів, киворіїв, хоругв, епітафійних таблиць тощо. Згадані майстерні, серед яких і добре відомий на західноукраїнських теренах “Заклад художньої різьби Вой-